

Innst. 226 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 10 (2014–2015)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken

Til Stortinget

Sammendrag

Meldingen beskriver arbeidet med menneskerettigheter i regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk, som innebærer følgende overordnede prioriteringer:

- Legge en helhetlig tilnærming til grunn i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet, med særlig innsats rettet mot tre prioriterte områder der den gjensidige sammenhengen mellom demokrati, rettsstat og menneskerettigheter understrekes:
  1. *Individets frihet og medbestemmelse* – med vekt på rettigheter som er under særlig press, slik som ytringsfrihet, forsamlings- og foreningsfrihet og tros- og livssynsfrihet, samt styrket innsats for menneskerettighetsforkjempere, uavhengige medier og retten til utdanning.
  2. *Rettsstat og rettssikkerhet* – med vekt på retten til liv, utvikling av rettferdige og effektive rettssystemer, beskyttelse av privat eiendomsrett, bekjempelse av korrupsjon og ivaretagelse av personvernet.
  3. *Likeverd og like muligheter* – med vekt på kvinners og barns rettigheter, retten til helse og mat, samt motarbeidelse av alle former for diskriminering, inkludert av tros- og livssynsminoriteter, urfolk, personer med nedsatt funksjonsevne og seksuelle minoriteter.

- Arbeide for fremme av menneskerettighetene i internasjonalt samarbeid på globalt, regionalt og bilateralt nivå, ved en samstemt politikk og systematisk bruk av ulike utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler, herunder følgende:
  4. Integrere arbeidet for å fremme og beskytte menneskerettighetene i alle deler av utenriks- og utviklingspolitikken, slik at innsatsen på de ulike områdene virker i samme retning og er gjensidig forsterkende.
  5. Bidra aktivt i det internasjonale normative arbeidet for å beskytte og fremme menneskerettighetene, og videreutvikle Norges rolle som en gjenkjennelig, tydelig og sentral internasjonal bidragsyter på dette feltet.
  6. Arbeide for et effektivt FN der menneskerettighetene gis prioritet på tvers av organisasjonen og tilgodeses en høyere andel av de samlede ressurser.
  7. Arbeide for ytterligere å styrke det arbeidet som Europarådet og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) gjør for demokrati, menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper.
  8. Utvikle et langsiktig og målrettet samarbeid med regionale organisasjoner utenfor Europa, som ledd i å styrke multilaterale beskyttelsesmekanismer.
  9. Videreutvikle den metodiske tilnærmingen til bilateral innsats med utgangspunkt i landenes menneskerettighetsforpliktelser og i samsvar med vårt multilaterale arbeid.
  10. Stille tydelige krav til mottakere av norsk bistand om vilje til fremgang innen menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsutvikling.
  11. Involvere næringslivet i arbeidet med å sikre og respektere menneskerettighetene, særlig

gjennom FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

12. Videreutvikle utenriksstjenestens menneskerettighetskompetanse gjennom opplæring, kapasitetsbygging og utarbeidelse av relevante arbeidsverktøy, og legge til rette for samarbeid med relevante aktører, blant annet det sivile samfunn, akademisk og næringslivet samt religiøse og kulturelle krefter.

For nærmere omtale vises det til meldingens kapittel 3 om tematiske prioriteringer i menneskerettighetsarbeidet, kapittel 4 om samstemt politikk for menneskerettighetene, kapittel 5 om arbeidet for menneskerettighetene i FN, kapittel 6 om arbeidet for menneskerettighetene på regionalt nivå og kapittel 7 om arbeidet for menneskerettighetene i enkeltland.

Det legges ikke opp til administrative endringer innenfor Utenriksdepartementets eller underliggende etaters ansvarsområder som følge av meldingen. Alle tiltak som omtales i meldingen dekkes innenfor de berørte departementers budsjettammer.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Svein Roald Hansen, lederen Anniken Huitfeldt, Marit Nybakk, Kåre Simensen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Regina Alexandrova, Elin Rodum Agdestein, Sylvi Graham, Øyvind Halleraker og Trond Helleland, fra Fremskrittspartiet, Kristian Norheim, Per Sandberg og Christian Tybring-Gjedde, fra Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, mener Meld. St. 10 (2014–2015) er et godt utgangspunkt for å styrke menneskerettigheter og demokrati i den norske utenriks- og utviklingspolitikken. Meldingen bærer preg av at det har vært en bred prosess i forkant, med mange gode og relevante innspill fra ulike aktører, og ikke minst fra sivilsamfunnsaktører.

Komiteen mener, i likhet med regjeringen, at menneskerettighetene både må ses som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken. Menneskerettigheter gjelder alle individer, uavhengig av om de er bosatt i Norge eller andre deler av verden. Komiteen mener dette universalitetsprinsippet både gir et moralsk og rettslig imperativ for alle til å bidra til en global menneskerettighetsbeskyttelse. Komiteen viser til at FNs menneskerettserklæring av 1948 tar utgangspunkt i hvert enkelt menneskes iboende verdighet. På dette grunnlag fastslår artikkel 1 at «Alle

mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter». De sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene utfyller hverandre.

Etter komiteens flertalls syn, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, kan disse rettighetene ikke rangeres ut fra politisk, økonomisk eller geopolitisk ståsted.

Komiteen vil videre framheve betydningen av at av konvensjonen om de sivile og politiske rettighetene og av konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter, vedtatt i 1966, la grunnlaget for et rettslig bindende system av menneskerettigheter, som senere er bygd ytterligere ut med flere konvensjoner. Gjennom disse er det nedfelt menneskerettigheter som er universelle. De tilkommer mennesket som individ, uavhengig av for eksempel kjønn, klasse og etnisitet, og det er statens plikt å respektere og sikre enkeltindividenes menneskerettigheter.

Komiteen viser til at det er 15 år siden det sist ble lagt fram en stortingsmelding om regjeringens menneskerettighetsarbeid. St.meld. nr. 21 (1999–2000) ble en banebrytende melding, også sett i forhold til andre vestlige land. Den har hatt stor betydning for arbeidet med menneskerettigheter i FN, i Norge og i andre land.

Komiteen er i likhet med regjeringen bekymret for presset på menneskerettighetene internasjonalt. Særlig er sivile og politiske rettigheter som ytringsfrihet og forsamlingsfrihet under press mange steder. Komiteen vil påpeke viktigheten av at Norge har en aktiv politikk for å styrke menneskerettighetene, både nasjonalt og internasjonalt. Nettopp derfor mener komiteen det er viktig at Stortinget jevnlig får en samlet framstilling og en oppdatering av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet og en gjennomgang av regjeringens tiltak for å styrke menneskerettighetene, både nasjonalt og internasjonalt. Komiteen vil videre understreke at stortingsmeldingen bør følges opp med konkrete handlingsplaner slik det er beskrevet, at arbeidet bør evalueres i etterkant og at Stortinget jevnlig oppdateres på status i arbeidet.

Komiteen er tilfreds med at stortingsmeldingen tar for seg hele bredden av saker og tema som kan påvirke både Norges forhold til enkeltland og Norges øvrige påvirkning internasjonalt, herunder bistands-, handels-, næringslivs-, investerings-, forsvars-, likestillings- og miljøpolitikk. Komiteen mener meldingen går gjennom utfordringer i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet på en grundig måte og viser til at meldingen også omtaler konkrete utfordringer i enkeltland. Komiteen er

opptatt av at Norge skal bekjempe diskriminering av utsatte grupper og verne om grunnleggende rettigheter ved å bruke av våre utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler mer systematisk og effektivt.

Regjeringspartiene har i sin plattform lagt vekt på at menneskerettighetene skal prioriteres i utenriks- og utviklingspolitikken. Komiteen forutsetter at disse ordene nå følges opp av konkret politisk handling. Komiteen mener meldingen i så måte er et godt utgangspunkt for det videre arbeidet med tydelige og konkrete tiltak. Komiteen registrerer videre at stortingsmeldingen legger opp til at følgende tre områder særlig skal prioriteres fremover:

1. Individets frihet og medbestemmelse
2. Rettsstat og rettssikkerhet
3. Likeverd og like muligheter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter denne prioriteringen.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil også understreke at sivile og politiske rettigheter, sammen med økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, utgjør et udelelig hele og at dette må reflekteres i regjeringens arbeid med å fremme menneskerettighetene.

Komiteen forutsetter at meldingen følges opp med mer praktiske analyser av hva regjeringens prioriteringer medfører og hvilke dilemmaer som kan oppstå som følge av prioriteringene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at meldingen opererer med et skille mellom sivile og politiske rettigheter, og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og finner dette uheldig. De bør ses som et udelelig hele, slik forståelsen er i Verdenserklæringen om menneskerettigheter fra 1948. Disse medlemmer savner også et bredere fokus på økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter enn det som fremkommer i meldingen.

Disse medlemmer viser til at meldingen ikke drøfter de strukturelle årsakene til at ikke alle har de samme mulighetene og samtidig konkretiserer hvordan man skal gi mennesker like muligheter. Disse medlemmer understreker at for å realisere prinsippet om like muligheter, må Norge også støtte opp om det foreslåtte målet om å bekjempe ulikhet mellom økonomiske og sosiale grupper – dette er god menneskerettighetspolitikk og helt i tråd med meldingens føringer. Disse medlemmer mener at

fredelige samfunn og bekjempelse av ulikhet burde inkluderes i listen over prioriterte områder.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Venstre og Senterpartiet påpeiker at ein ikkje sikrar folks rettar berre ved å vedta dei. Få rettar blir sikra utan at ein også syter for eit tilstrekkeleg ressursgrunnlag i kvart land. Dette krev at dagens utviklingsland får utvikla ein berekraftig nasjonal industri, samt skapt ein produktivtetsvekst i jordbruket. Noreg må gjennom sin utviklingspolitikk syte for at utviklingslanda blir gitt fridom til å beskytte og byggje opp kompetanse som er naudsynt for å etablere berekraftig industri, jordbruk og øvrig næringsliv.

Norges menneskerettighetsarbeid nasjonalt

Komiteen er enig i at de store utfordringene på menneskerettighetsfeltet ligger på den internasjonale arena, særlig når det gjelder økt nasjonal etterlevelse av menneskerettighetsforpliktelsene. Komiteen er klar over at stortingsmeldingen ikke omhandler menneskerettighetsarbeidet i Norge, og at dette behandles i separate prosesser. Komiteen vil understreke at Norges oppfølging nasjonalt er viktig, ikke bare for dem det gjelder i Norge, men for vårt arbeid med å styrke menneskerettigheter internasjonalt. Komiteen viser til at det forekommer brudd på menneskerettigheter også i Norge, og at vi konstant må arbeide for å være et foregangsland også for å ha troverdighet internasjonalt. Komiteen mener det er viktig å holde et trykk oppe på det nasjonale menneskerettighetsarbeidet samtidig som en arbeider for å styrke menneskerettighetene internasjonalt.

Statens pensjonsfond utland

Komiteen viser til Finansdepartementets årlige framlegg om forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, ber regjeringen om at den ved neste framlegg foretar en grundig gjennomgang av hvilken strategi fondet følger for å ta hensyn til menneskerettighetene, samt prinsipper for åpenhet og innsyn i forvaltningen av fondet.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Statens pensjonsfond utland (SPU) investerer i verdipapirer over hele verden. Disse medlemmer mener Norge må være en ansvarlig investor, også i lys av investeringenes mulige innvirkning på menneskerettigheter.

Menneskerettighetene i FN

Komiteen viser til at stortingsmeldingen er tydelig i sin støtte til FN og dets traktater. Komiteen deler denne støtten og vil understreke viktigheten av å styrke FNs gjennomføringsevne, både gjennom videreutvikling av internasjonale konvensjoner og gjennom å styrke det multilaterale systemets evne til å bistå landene med å etterleve deres menneskerettighetsforpliktelser. Menneskerettigheter er en av FNs grunnpillarer, og komiteen vil understreke at menneskerettighetsarbeidet må integreres i langt større grad i alt arbeid i FN enn i dag. Menneskerettighetspilaren må også gis en større del av FNs samlede ressurser, både fordi menneskerettigheter er grunnleggende, og fordi de gir utvikling og hindrer konflikt. Komiteen vil videre understreke at en gjennom å støtte FN-systemets menneskerettighetsarbeid også er med på å styrke og videreutvikle internasjonal rett i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet. Komiteen viser til Norges tydelige posisjon til støtte for Den internasjonale straffedomstolens (ICC) virksomhet, og viser til at Norge arbeider for universell oppslutning om ICC. Komiteen legger til grunn at Norge i tråd med dette i større grad kan vurdere å yte egnede frivillige bidrag ut over de faste bidragene.

Komiteen mener menneskerettighetene må få en sentral plass i FNs bærekrafts- og utviklingsmål fra 2015.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker videre viktigheten av at de nye bærekraftige utviklingsmålene sikrer reduksjon av ulikhet både i inntekt og muligheter.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener dette innebærer at målene baseres på det avgjørende kriteriet om at ingen mål eller delmål kan anses som oppnådd før det er nådd for alle sosiale og økonomiske grupper.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Venstre viser til at FN har en spesiell rolle i arbeidet for menneskerettigheter. Disse medlemmer mener derfor regjeringen må legge press på FNs sikkerhetsråd om å vedta et forslag om at FNs fredsbevarende styrker i Vest-Sahara gis mulighet til å etablere en permanent overvåkning av menneskerettighetsbrudd, slik generalsekretær Ban-Ki Moon ber om i sine rapporter til sikkerhetsrådet.

Komiteen mener både sanksjoner, frysing av midler og andre negative virkemidler i utgangspunktet bør baseres på bindende vedtak gjort av FNs sikkerhetsråd. Komiteen mener negative virkemidler

er mest effektive når de har bred internasjonal støtte og/eller gjennomføres som en samordnet reaksjon. Komiteen deler imidlertid regjeringens syn om at hvert tilfelle må vurderes separat, og at det må legges vekt på å tilpasse tiltak og reaksjoner til hva som anses som mest formålstjenlig i den konkrete situasjonen. Komiteen mener norske myndigheter i enkelte tilfeller må kunne benytte seg av negative virkemidler bilateralt. Komiteen mener det finnes eksempler på enkeltsaker som er av så viktig prinsipiell karakter at det fortjener reaksjoner fra enkeltland.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til «Magnitskij-saken» i Russland som en prinsipiell enkeltsak som avdekket en betydelig mangel på demokrati, respekt for menneskerettigheter og rettsstat.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er i likhet med regjeringen opptatt av urfolks rettigheter, og mener det er viktig at det blir etablert sikringsmekanismer som ivaretar urfolks og andre særskilte gruppers rettigheter, samt rapportering på gjennomføringen av disse.

Land-til-land-samarbeid

Komiteen er enig med regjeringen i at bilateral dialog er en viktig del av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet. Dette krever konkret analyse både av hva mottakeransvaret er og dilemmaer som kan oppstå. Komiteen viser til at Norge samarbeider med en rekke aktører for å fremme menneskerettighetene bilateralt. Komiteen mener manglende vilje til å etterleve menneskerettighetene må få konsekvenser for innretning og omfang av norsk stat-til-stat-bistand, og at institusjoner og organisasjoner som jobber for menneskerettighetene, styrkes. Komiteen støtter en mer verdibasert og konsekvent politikk også overfor land som kjennetegnes av menneskerettighetsbrudd og som Norge har utstrakt økonomisk samarbeid med.

Komiteen vil understreke at bedriftenes samfunnsansvar er særlig viktig i land preges av mangel-full ivaretagelse av menneskerettighetene, og forventer at norske selskaper her går foran med et godt eksempel. Komiteen forutsetter at den norske stat også bruker sin eiermakt til å sikre dette i selskaper hvor staten har eierinteresser.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at i tilfeller hvor norske selskaper har store engasjementer og interesser, må det ikke føre til at økonomiske interesser går på bekostning av krav til og engasjement for befolkningens menneskerettigheter.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener Norge har et særlig ansvar for å fremme menneskerettigheter og demokrati i land hvor norske selskaper har store interesser, og dette gjelder særskilt selskaper hvor den norske stat er eier.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at en enstemmig komité mener manglende vilje til å etterleve menneskerettighetene må få konsekvenser for innretning og omfang av norsk stat-til-stat-bistand, og understreker at dette også bør få andre konsekvenser. Dette medlem viser til Innst. 222 S (2014–2015), jf. Meld. St. 8 (2014–2015), og understreker at Norge ikke bør tillate salg av forsvarsmateriell til land der myndighetene begår alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Et aktivt og ansvarlig næringsliv

Komiteen er enig med regjeringen i at et aktivt og ansvarlig næringslivsengasjement kan ha en betydelig positiv innvirkning på menneskerettighetsområdet. Norske selskaper vil gjennom sine investeringer og sysselsetting kunne bidra til en positiv samfunnsutvikling i de landene de opererer i. Komiteen mener det er positivt at regjeringen ønsker å arbeide for at norsk næringsliv respekterer menneskerettighetene ved investeringer i fattige land, særlig gjennom arbeidet med FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Komiteen mener at stortingsmeldingen legger føringer for hvordan norsk næringsliv kan bidra til å løfte menneskerettighetsarbeidet internasjonalt og hvilke utfordringer norske selskaper vil kunne møte. Komiteen understreker viktigheten av å belyse hvilke dilemmaer norske selskaper kan komme opp i og hvordan de bør løses, og ber regjeringen prioritere dette. Komiteen legger til grunn at den annonserte handlingsplanen for å bidra til en helhetlig oppfølging av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter vil konkretisere regjeringens forventninger og støtte til næringslivet på dette området. Dessuten at den kommende stortingsmeldingen om handel og globalisering og om næringsutvikling og samarbeid med privat sektor innenfor utviklings-samarbeidet vil støtte opp under målene skissert i Meld. St. 10 (2014–2015).

Komiteen viser til at arbeidet med menneskerettigheter er vanskeligst og viktigst i møte med konkrete dilemmaer. Meldingen understreker viktigheten av å belyse dilemmaer norske selskaper kan komme til å møte, og komiteen mener det også er viktig å være tydelig når det kommer til dilemmaer norske myndigheter og regjering møter. Næringsinteresser må ikke gå på bekostning av menneskerettigheter. Det er ved en slik prioritering i de daglige

møter med dilemmaer at Norge må vise at meldingens prinsipper gjelder i praksis.

Komiteen viser til at meldingen godt får fram det store internasjonale arbeidet som må gjøres for å fremme menneskerettighetene. Dette krever både politisk og økonomisk engasjement. Komiteen understreker at det verken er mulig eller ønskelig at dette bistandsfinansieres alene. Komiteen understreker viktigheten av at nasjonale myndigheter i alle land prioriterer finansiering av menneskerettighetene. Om lag 7 500 mrd. kroner forsvinner ulovlig ut av utviklingsland hvert år. Det er mer enn all bistand og alle utenlandsinvesteringer til utviklingsland til sammen. Komiteen vil støtte regjeringens arbeid for å utvikle konkrete internasjonale og nasjonale instrumenter og standarder for å begrense internasjonal kapitalflukt og skatteunndragelse. Disse tiltakene bør bl.a. innrettes slik at stater har effektive og transparente løsninger for skatteinnkreving, samt at enkeltpersoner, bedrifter og stater ikke motiveres til skattetilpasning, kapitalflukt eller korrupsjon.

Flertallet, alle unntatt Høyre og Fremskrittspartiet, viser til Kapitalfluktutvalgets rapport (NOU 2009:19) som foreslo en offensiv utviklingspolitikk med fokus på å sikre fattige land større skatteinntekter og redusere mulighetene for omfattende korrupsjon. Flertallet mener regjeringen bør ta en ny gjennomgang av rapporten, og eventuelt ny kunnskap, med tanke på å sette i verk nye tiltak.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at helt konkret bør regjeringen arbeide for å utvikle konkrete internasjonale og nasjonale instrumenter og standarder for å begrense internasjonal kapitalflukt og skatteunndragelse, slik som

- at en utvidet land-for-land-rapportering for alle bransjer iverksettes med det første,
- at et offentlig register over reelt eierskap for alle selskaper med virksomhet eller eierskap i Norge blir opprettet,
- at utviklingspolitikken rettes inn mot å styrke utviklingslands evne til å avdekke skattejuks, for eksempel gjennom å styrke programmet «skatt for utvikling»,
- at ingen norske statseide selskaper eller fond skal bruke skatteparadis eller hemmeligholdsjurisdiksjoner (f.eks Norfund, SPU, Statoil, Telenor etc.), og
- at alle offentlige innkjøpere skal kunne velge bort leverandører som ikke er åpne om eierforhold, selskapsstrukturer og land-for-land-rapporteringsdata.

Tematiske prioriteringer

Komiteen viser til at stortingsmeldingen går gjennom en rekke tematiske prioriteringer i menneskerettighetsarbeidet i kapittel 3. Komiteen er enig i at dette er viktige temaer som regjeringen må prioritere, og i hovedsak er komiteen enig med regjeringen i sin beskrivelse av utfordringer og prioriterte innsatsområder. Komiteen vil derfor bare løfte fram noen temaer.

Ytringsfrihet

Komiteen deler regjeringens syn på ytringsfriheten som selve fundamentet for demokratiet, og som avgjørende for realisering av menneskerettighetene. Komiteen vil derfor understreke viktigheten av å fremme ytringsfrihet og uavhengige medier i utenriks- og utviklingspolitikken. Komiteen mener at når ytringsfriheten settes på prøve, nasjonalt og internasjonalt, så er det viktig at myndighetene prioriterer dette arbeidet høyt.

Komiteen viser til at arbeidet med akademisk frihet og beskyttelse av forskere som utsettes for trusler, er en viktig del av arbeidet med å styrke ytringsfrihet og demokrati. Komiteen ber derfor Utenriksdepartementet om å støtte initiativer som har som formål å styrke akademisk frihet, for eksempel Scholars at Risk, andre internasjonale nettverk og lokale organisasjoner.

Pressefrihet og uavhengige medier

Komiteen er enig med regjeringen i at pressefrihet og uavhengige medier er bærebjelken i et levende demokrati. Derfor blir det ekstra viktig å arbeide for rammevilkår, både nasjonalt og internasjonalt, i form av lovgivning og institusjoner som sikrer uavhengighet, gir kildevern, motvirker sensur og fremmer offentlighetens mulighet for innsyn. Komiteen vil også understreke betydningen av å bekjempe straffrihet for angrep på journalisters arbeid, og arbeide for at journalisters ytrings- og pressefrihet ikke blir straffet.

Tros- og livssynsfrihet

Komiteen er enig med regjeringen i at det er viktig å ha tros- og livssynsfrihet som et eget innsatsområde. Komiteen mener det er viktig å styrke samarbeidet med religiøse organisasjoner og institusjoner for å fremme menneskerettigheter. Komiteen ser med bekymring på at det i store deler av verden er betydelige begrensninger på trosfrihet, og at det i mange land er straffbart å skifte tro. Komiteen ber derfor regjeringen arbeide for å lette forholdene for konvertitter rundt om i verden.

Kvinner og likestilling

Komiteen er glad for at stortingsmeldingen særlig løfter fram kvinners rettigheter og likestilling globalt. Komiteen vil understreke at arbeidet med likestilling mellom kjønn i Norge, og spesielt gjennom den høye yrkesdeltakelsen for både kvinner og menn, har vært avgjørende for demokrati, den økonomiske veksten og gitt rom for gode velferdsløsninger.

Komiteen viser imidlertid til at kvinners rettigheter i mange deler av verden står svakt og at kvinners rettigheter er under press i mange land. Komiteen er derfor glad for at regjeringen tydelig uttrykker at Norge skal være i front for kvinners rettigheter internasjonalt. Særlig er komiteen glad for at regjeringen fokuserer på å styrke kvinners rett til seksuell og reproduktiv helse- og viser til at omtrent 289 000 kvinner døde i 2013 på grunn av komplikasjoner i svangerskap og fødsel- og at 99 prosent av dødsfallene i forbindelse med graviditet skjer i utviklingsland. Komiteen er klar over at Norge i flere år har bidratt med betydelige ressurser til FN-organisasjoner som arbeider for kvinners rettigheter globalt. Komiteen understreker at denne støtten må videreføres. Komiteen viser også til det viktige arbeidet som utføres av sivilsamfunnet i mange land, og mener dette bør styrkes med tanke på kvinners deltakelse i politisk og økonomisk samfunnsnivå.

Komiteen viser til den norske handlingsplan for gjennomføring av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet som ble lansert nylig. Denne planen viser betydningen av å involvere kvinner i arbeidet med bærekraftig fred og sikkerhet.

Barn

Komiteen viser til at det er 25 år siden FNs barnekonvensjon ble enstemmig vedtatt av verdens ledere på FNs generalforsamling. Barn er en sårbar gruppe, og mange barn er særlig utsatt for vold og overgrep. Mangel på skolegang, barnearbeid, tvangsgiftemål, kjønnslemlestelse og bruk av barn i krig er alle eksempler på at svært mange barn lever et liv langt unna de standarder som settes i barnekonvensjonen.

Komiteen viser til at gapet mellom internasjonale standarder og den virkeligheten mange barn lever under er stor. Derfor er det viktig at den norske innsatsen i utenriks- og utviklingspolitikken trekker inn arbeidet med barns rettigheter. Et viktig tiltak i så måte vil være at norske myndigheter jobber aktivt for å sikre uavhengige nasjonale overvåkningsinstitusjoner for barns rettigheter i alle land. Komiteen viser til at Norge også må kunne bidra med faglig hjelp til utvikling av rettssystemer og barnevern i fattige land, slik at de får bedre kapasitet til å forebygge og respondere på overgrep og alvorlige brudd på barns menneskerettigheter.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at flere konvensjoner åpner i valgfrie tilleggsprotokoller for at individer kan klage til en internasjonal komité eller et organ ved brudd. På tross av at uttalelser fra disse internasjonale organene basert på individklager ikke er rettslig bindende, har Norge ikke ratifisert tilleggsprotokollen til FNs barnekonvensjon. Disse medlemmer ser at det blir vanskeligere for Norge å fremme menneskerettigheter internasjonalt når vi selv ikke ønsker å underlegge oss tilleggsprotokoller. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Stortingets vedtak om at regjeringen skal legge fram sak om barnekonvensjonens tredje tilleggsprotokoll om individklagerett i løpet av 2015.

Sivilsamfunnet

Komiteen er glad for at regjeringen legger stor vekt på sivilsamfunnets rolle i menneskerettighetsarbeidet. Komiteen vil understreke at sivilsamfunnet i enkelte stater er den beste måten å arbeide for å fremme etterlevelse av menneskerettigheter. Likevel mener komiteen at det er viktig å holde fokus på et land-til-land-samarbeid også i stater med svak myndighetsstruktur. Komiteen deler regjeringens bekymring over en negativ utvikling i flere land hvor organisasjoner som jobber for å styrke menneskerettighetene, blir hindret og motarbeidet. Komiteen ber derfor regjeringen jobbe aktivt i flere fora nettopp for å sikre at sivilsamfunnsorganisasjoner både har juridisk og reell sikkerhet og handlingsrom i sitt arbeid. Komiteen forutsetter at regjeringen bruker bilaterale møter med stater som har innført repressive lover eller maktbruk mot sivilsamfunnsorganisasjoner til å kritisere slik praksis.

Klima

Komiteen er enig med regjeringen i at menneskerettighetene står sentralt også i klima- og miljøpolitikken. Komiteen vil derfor understreke at arbeidet med menneskerettigheter også bør omfatte et generasjonsperspektiv. Realiseringen av mange menneskerettigheter, inkludert retten til en tilstrekkelig levestandard for alle, er bare mulig med biologisk mangfold og velfungerende økosystemer både globalt og lokalt. Komiteen viser til at de miljøvalgene vi tar i dag, vil påvirke fremtidige generasjoners mulighet til å realisere sine menneskerettigheter. Flere hundre millioner mennesker vil trolig ha flyktet fra hjemmene sine på grunn av klimaendringer mot slutten av dette århundret, varsler FNs klimapanel i sin siste rapport. Komiteen viser derfor til at kommende generasjoners rettsvern ikke dekkes av internasjonale konvensjoner. Komiteen ønsker på denne bakgrunn at regjeringen skal være en pådriver

og støttespiller for rettsvernet til kommende generasjoner.

Flyktninger

Det påpekes innledningsvis i meldingen at verden har flere flyktninger høsten 2014 enn noen gang siden andre verdenskrig. Komiteen mener dette er bekymringsfullt, og viser til at flyktninger er en særlig utsatt gruppe når det gjelder menneskerettigheter. Komiteen viser videre til at det er utarbeidet en særkonvensjon for å sikre rettighetene til flyktninger, på samme måte som det er utarbeidet andre særkonvensjoner for andre utsatte grupper. Flyktningkonvensjonen utfyller de mer generelle bestemmelsene i FNs kjerneinstrumenter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker betydningen av at Norge prioriterer å bedre rettsvernet til mennesker på flukt, enten de er flyktninger, internt fordrevne eller miljøfordrevne.

Arbeidstakerrettigheter og retten til et anstendig arbeidsliv

Komiteen viser til ILOs åtte kjernekonvensjoner som slår fast rettigheter som skal respekteres i arbeidslivet. Disse omfatter blant annet organisasjonsfrihet, forbud mot barnearbeid, mot tvangsarbeid og diskriminering.

Komiteen viser til at anstendig arbeid er blant de viktigste virkemidlene for fattigdomsbekjempelse og for å få folk ut av fattigdom. Regelmessig inntekt og sysselsetting i anstendige jobber bidrar til sikkerhet for den enkelte arbeidstaker i tillegg til økt produktivitet og vekst. Det er viktig at Norge i sitt utviklingsarbeid støtter oppbygging av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner.

Komiteen vil understreke næringslivets selvstendige ansvar for å sikre et anstendig arbeidsliv og respektere arbeidstakerrettighetene i sin virksomhet, og mener det er særlig viktig at kvinner sikres mulighet til å delta i arbeidslivet.

Mat

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Venstre og Senterpartiet noterer seg at meldinga stadfester at helse er eit mål i seg sjølv, og at helsevinstar bidreg til at fleire menneskerettar blir realisert og styrka. Desse medlemene vil påpeike at for å kunne betre folk si helse må ein dekke folk sine basale behov. Det mest grunnleggjande av alt er sikker tilgang på trygg mat og reint vatn.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet merker seg òg at meldinga refererer til Verdas matvareprogram, som stadfestar at svolt og feilernær-
ring er den største helserisikoen på verdsbasis.

Denne medlemen syner til at mellom anna Verdsbanken har stadfesta at den mest effektive måten å redusere fattigdom på er å støtte småbønder i utviklingsland.

Denne medlemen meiner Noreg bør bruke bistand aktivt for å medverke til at det blir produsert nok mat i verda og samstundes redusere klimautsleppa gjennom auka satsing på småskalaproduksjon i landbruket. Landbruksbistand bør i åra som kjem få ein større del av Noregs bistandsmidlar.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 10 (2014–2015) – om muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 8. april 2015

Anniken Huitfeldt

leder

Trine Skei Grande

ordfører